

Promocija knjige "Sarajevo Singular Plural" održana je u Beču / DINO REKANOVIĆ

Prošlost i budućnost jednog grada

Knjiga "Sarajevo Singular Plural" prikazuje grad koji se oblikuje u procesu interakcije ljudi, korištenja objekata i svakodnevnog života

U Beču je u četvrtak u galeriji Photo Cluster održana promocija knjige "Sarajevo Singular Plural". Prilozi u čast Zdravka Grebe" urednika Jakoba Finčija, Wolfganga Petritscha i Christophaea Solioza. Sarajevska promocija ove kolektivne knjige, koja je ogolila dušu i srce Sarajeva, održana je u maju. Glavni "krivac" za bečku promociju bio je umjetnik i fotograf Dino Rekanović.

Dinamično koncipiranje

- Photo Cluster pruža fizički prostor i ujedinjuje više udruženja, inicijativa i umjetnika čiji se rad usmjerava na suvremenu fotografiju. Galerija Photon čini sastavni dio ovog hibridnog prostora, kao i umjetničko udruženje Zigutamve, koje broji oko 40 umjetnica/ka, a fokus je na analognoj fotografiji. U našim zajedničkim prostorijama se također nalazi jedan skromni shop za fotoknjige, a dnevno nudimo kafu, kolače i fotografski film. U suterenu se nalazi fotostudio sa tamnom komorom. Iza zidova galerije se krije jedan mali stan koji koristimo u svrhe *artist in residence* projekata, objašnjava Rekanović.

Dakle, način na koji doživljavate grad, određuje ono što je prikazano i, kroz pomenuti volumen, istražuje i kombinira raznolikost pristupa između umjetnosti, arhitekture i filozofije, ističe filozof i politički analitičar.

Dodaje da urbani prostor gleda kao proces, "performans", uključujući ličnu, ali i kolektivnu aproprijaciju (vlastništvo) prostora.

- Na taj način grad se pojavljuje kao muzička partitura otvorenog tipa (sjetite se zajedničkog filmskog projekta Šejle Kamerić i Anrija Sala *1395 Days Without Red*), fokusirajući se na urbanu praksu koja metamorfizira urbani prostor u carstvo mogućnosti u stalnoj fluktuaciji. Urbani prostor stoga nije zamišljen kao homogen, neutralan i statičan, već kao dinamičan i "Singular Plural". Dozvolite mi da naglasim: grad se oblikuje u procesu interakcije ljudi, korištenja objekata i svakodnevnog života, ističe Solioz.

Objašnjava da je reprint "Arhitektura Bosne i put u suvremeno" (Grabrijan/Neidhardt 1957) iz 2023. apsolutno ključan i dobija novo značenje.

- Grabrijan i Neidhardt su anticipirali pristup Rema Koolhaasa na svoj način: budući urbani diskurs se svakako može napisati "retroaktivno", u procesu ažuriranja prošlosti. S jedne strane, ovo remek-djelo donosi navidjelo suštinu istine grada Sarajeva, a s druge strane, vjerujem, bosansku arhitekturu smatra nedovršenom, odnosno rekonfigurabilnom, trajno u procesu transformacije. Shodno tome, grad je zamišljen kao performativni čin. Ovo omogućava obećavajuće strategije ponovnog miješanja, ponovnog korištenja i redizajniranja prošlih projekata kao postajanja i ažuriranja virtuelnih potencijala - perspektiva koja je u Bosni do sada uglavnom bila zanemarena, objašnjava Solioz.

Krečo naglašava da urbano područje predstavlja, na vrlo specifičan način, vrijeme i historiju.

- Slojevi grada se preklapaju i prepliću, čineći koherentnu cjelinu na koju se ljudsko oko brzo navikne. Ali, kada odvojimo slojeve grada, ta cjelina gubi koherentnost i počinjemo uočavati razlike. Razvoj grada u ovom vijeku, s jedne strane, produbljuje te razlike, ali ih, s druge strane, i briše. Mnoge savremene zgrade se grade i tamo gdje se uklapaju, ali i u starom gradu i gore u planinama, gdje su potpuno deplasirane, objašnjava Krečo.

Ratni ožiljci

Dodaje da su prve komšije ovih sjajnih novih zgrada, one stare koje vide svoje, još uvijek prisutne, ratne ožiljke ili jednostavno njihove bore koje se ogledaju u novim staklenim fasadama.

- U refleksijama se stapaju različitosti. Bespravna neplanska gradnja i bahati investicioni urbanizam narušavaju izgled grada i podižu koncept komšiluka na još jedan nivo. Ljudi su, nažalost, prisiljeni živjeti bez minimalne zone privatnosti. Svi oni stoje pored; sa svojim osobinama izgledaju neusklađeno, ali opet čine nerazdvojuvu cjelinu sa jasnim historijskim slojevima, zaključuje Krečo.

MATEA JERKOVIĆ

Anida Krečo: Slojevi grada se preklapaju i prepliću / DINO REKANOVIĆ

Dodaje da su gosti na prezentaciji bili Solioz i Petritsch, suurednici knjige, te fotografinja Anida Krečo, autorica jednog od tekstova u knjizi koji nosi naziv "Komšiluk". Solioz naglašava da "Sarajevo Singular Plural" dinamično koncipira prostor, daleko od statičkog predstavljanja urbanističkog planiranja i od hijerarhijskih metoda planiranja.

- U prvom planu više nije pitanje šta se mapira, već kako je moguće mapirati bilo šta sa teritorije kao što je grad.

Bespravna neplanska gradnja i bahati investicioni urbanizam dodatno narušavaju izgled grada i podižu koncept komšiluka na još jedan nivo, kaže Krečo